

Příkaz ředitele č. 1/2021

ŘEDITEL PAMÁTNÍKU TEREZÍN
v souladu se zákonem č. 122/2020 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a
změně některých dalších zákonů

vydává

**KONCEPCI SBÍRKOTVORNÉ
ČINNOSTI PAMÁTNÍKU TEREZÍN
NA LÉTA 2021-2025**

Obsah:

1. Úvod
2. Vyhodnocení sbírkotvorné činnosti za období 2015-2020
3. Charakteristika sbírkového fondu
4. Vymezení časového období
5. Získávání nových přírůstků
6. Práce se sbírkou
7. Inventarizace
8. Očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti
9. Finanční náklady
10. Závěrečná ustanovení

1. Úvod

Sbírkotvorná činnost Památníku Terezín se řídí ustanoveními platných právních předpisů pro činnost muzeí a galerií. Na jejich základě vydává naše organizace tuto koncepci sbírkotvorné činnosti jako svůj vnitřní předpis pro výběr, evidenci, tezuraci a dokumentaci sbírky s cílem uchovat historické dokumenty spjaté s pevností Terezín, ale především s ghettem Terezín, policejní věznicí gestapa v Malé pevnosti, koncentračním táborem v Litoměřicích a věznicí v Litoměřicích v období 2. světové války. Tato koncepce slouží jako střednědobý program sbírkotvorné činnosti Památníku Terezín pro léta 2021-2025. Vychází z obsahového složení sbírkového fondu a z úkolů obsažených v jeho zřizovací listině (Rozhodnutí ministra kultury č. 6/2013).

2. Vyhodnocení sbírkotvorné činnosti za období 2015-2020

Předchozí koncepce sbírkotvorné činnosti Památníku byla zpracována na léta 2015-2020. Počty nových přírůstků za tuto dobu proto byly srovnávány s předchozím šestiletým obdobím 2009-2014.

Přírůstky do podsírky historicko-umělecké

Rozdělení sbírkových předmětů	Období 2015-2020		Období 2009-2014	
	Počet přírůstkových čísel	Podíl z celkového počtu v %	Počet přírůstkových čísel	Podíl z celkového počtu v %
Výtvarná díla do r. 1939	5	1,1	15	3,2
Výtvarná díla 1939-1945	96	20,3	51	10,9
Výtvarná díla po r. 1945	100	21,1	240	51,2
Ostatní předměty do r. 1939	6	1,3	1	0,2
Ostatní předměty 1939-1945	128	27,0	32	6,8
Ostatní předměty po r. 1945	138	29,2	130	27,7
Celkem	473	100,0	469	100,0

Poznámka: Mezi ostatní patří trojrozměrné předměty, písemnosti, tiskoviny, hudebniny a dokumentace výstav a akcí Památníku.

Celkový počet přírůstků do podsbírký historicko-umělecké za období 2015-2020 byl jen nepatrně vyšší než za období předchozí. Výrazně se však zvýšil počet předmětů pocházejících z doby druhé světové války - u výtvarných děl téměř dvojnásobně a u ostatních předmětů čtyřnásobně.

Přírůstky do podsbírký historicko-dokumentární

	Období 2015-2020		Období 2009-2014	
	Počet přírůstkových čísel	Počet předmětů (kusů)	Počet přírůstkových čísel	Počet předmětů (kusů)
Celkem	119	1630	81	812

Počet kusů získaných předmětů do podsbírký historicko-dokumentární se v období 2015-2020 ve srovnání s předchozím obdobím 2009-2014 zdvojnásobil.

Lze říci, že u obou podsbírek došlo v období 2015-2020 k nárůstu přírůstků, a to zejména díky aktivní akviziční činnosti obou oddělení.

3. Charakteristika sbírkového fondu

Sbírký Památníku Terežín tvoří dvě podsbírký, jejichž správu zajišťují oddělení dokumentační a oddělení sbírkové v těsné spolupráci s oddělením historickým. Do CES byla zapsána dne 15. 3. 2002 pod evidenčním číslem SPT/002-03-05/050002.

a) Dokumentační oddělení

Dokumentační oddělení od konce 60. let 20. století buduje podsbírký historicko-dokumentární. Tvoří ji písemnosti (úřední tisky, úřední vězeňská dokumentace, korespondence, rukopisy a soukromé písemnosti, a to jak jednotlivě, tak v podobě pozůstalostí jednotlivých osob) a vzpomínky bývalých vězňů, dále obrazový materiál (fotografie a pohlednice) týkající se především dějin Terežína od jeho založení do roku 1945. Hlavní část tvoří materiály z období 2. světové války, pocházející ze sběrného a průchozího tábora - ghetta pro Židy v Terežíně, z policejní věznice gestapa v terežínské Malé pevnosti a z koncentračního tábora v Litoměřicích. Menší soubory se vztahují k perzekuci českých občanů v dalších nacistických represivních zařízeních, ke starším dějinám Terežína a k dějinám internačního tábora pro německé obyvatelstvo, umístěného v Malé pevnosti v letech 1945-1948.

b) Sbírkové oddělení

Sbírkové oddělení Památníku Terezín buduje podsbírkou historicko-uměleckou. Její součástí jsou autentické hmotné předměty dokumentární hodnoty a výtvarná, hudební, dramatická či literární díla pocházející většinou z období 2. světové války. Jde hlavně o sbírkové předměty z ghetta Terezín, z policejní věznice gestapa v terezínské Malé pevnosti, z koncentračního tábora v Litoměřicích a z dalších koncentračních táborů, věznic, káznic a jiných nacistických represivních zařízení. Jedná se především o osobní věci vězňů a předměty dokumentující jejich perzekuci, pracovní nasazení a mimopracovní činnosti. Podsírka prostřednictvím shromážděných předmětů také podává přehled o různých oblastech kulturního, uměleckého a duchovního života vězněných osob. Obsahuje i militaria z doby Rakouska-Uherska a z období 1. a 2. světové války (např. uniformy, zbraně, vyznamenání, odznaky). Období od roku 1945 je zastoupeno hlavně výtvarnými díly s protinacistickou a protiválečnou tematikou a uměleckými pracemi reflektujícími holokaust.

4. Vymezení časového období

Památník Terezín shromažďuje a spravuje na základě zřizovací listiny sbírku hmotných dokladů k rasové a politické perzekuci z období okupace českých zemí nacistickým Německem se zvláštním zřetelem na dějiny policejní věznice pražského gestapa v Malé pevnosti Terezín (1940-1945), dějiny terezínského ghetta (1941-1945), dějiny koncentračního tábora v Litoměřicích (1944-1945), starší historii města Terezín (od vzniku Terezína do začátku 2. světové války) a soubor výtvarných děl s protiválečnou tematikou (začátek dvacátého století až současnost).

5. Získávání nových přírůstků

Sbírka je tvořena na základě vědeckého poznání a vlastní koncepce sbírkotvorné činnosti. V následujících letech bude pokračovat shromažďování a odborné zpracovávání nově získaných sbírkových předmětů (dary, koupě, nálezy, případné převody).

Získávání předmětů z terezínského ghetta a dalších nacistických represivních zařízení přímo od bývalých vězňů a jejich blízkých příbuzných je stále vzácnější. V souvislosti s touto činností bude pokračovat navazování kontaktů s přeživšími vězni (prakticky už jen s dětskými vězni terezínského ghetta) a s jejich dědici. Na webových stránkách Památníku Terezín a v hromadných sdělovacích prostředcích byla uveřejněna výzva určená dosud žijícím obětem nacistického teroru a jejich potomkům k darování, zapůjčení nebo prodeji historických

dokumentů, předmětů, výtvarných děl či fotografií, jež jejich rodina dosud vlastní. Jelikož Památník Terezín tímto způsobem získal cenné přírůstky, bude v uveřejňování výzvy pokračovat. To by mělo do značné míry zabránit jejich ztrátě, znehodnocení nešetrným zacházením, či úplnému zničení. Rádi bychom se nyní zaměřili také na spolupráci se vzdělávacím oddělením a výzvu se pokusili rozšířit i mezi žáky, studenty a pedagogy v rámci workshopů vzdělávacího oddělení Památníku Terezín. Vedle toho bude, po zpracování dosud nalezených předmětů a dokumentů, v dalších letech ve spolupráci s městem Terezín pokračovat aktivní vyhledávání předmětů z doby terezínského ghetta v objektech kasáren a obytných domů. Svou pozornost zaměříme též na domácí aukce, dražby, soukromé sběratele a v neposlední řadě na spolupráci s muzei podobného zaměření doma i ve světě. Při dražení a koupích výtvarných děl bude pokračovat spolupráce s odborníky z oblasti dějin umění (ověřování pravosti a tržních cen).

Od sedmdesátých let minulého století se sbírkotvorná činnost zaměřila i na meziválečné politické karikatury reagující na nástup fašismu a nacismu, výtvarná díla české avantgardy inspirovaná hrůzami španělské občanské války a tvorbu z druhé poloviny třicátých let minulého století odrážející ohrožení Československa nacistickým Německem. Sbírkový fond byl následně rozšiřován i o umělecké práce z doby druhé světové války, poválečná díla reflektující válečné události a o práce výtvarníků, kteří upozorňují na vzrůstající násilí a nebezpečí nových ozbrojených konfliktů ve světě. Tento soubor protiválečných výtvarných děl převážně českých umělců je v rámci České republiky jedinečný a velmi významný je i v celoevropském kontextu. I v následujících letech bude pokračovat jeho systematické doplňování. Nadále budou podle možností získávána poválečná díla bývalých vězňů a případně i jejich potomků.

Vedle získávání sbírkových předmětů bude v uvedeném časovém období probíhat rovněž sběr kopií písemností a fotografií, které nelze získat v originále. Ty sice sbírkový fond výrazněji neobohatí, ale mohou přispět k lepšímu poznání příslušné problematiky a doplnit naše znalosti o samotných sbírkových předmětech. Současně budou pramenným materiálem pro doplňování údajů v databázi bývalých vězňů. Z tohoto důvodu budeme i nadále pokračovat v rešerších v archivních a sbírkových fondech tuzemských i zahraničních institucí a rozšiřovat fond pomocného materiálu.

6. Práce se sbírkou

Pracovníci odborných oddělení se při správě sbírkových předmětů řídí platnými zákony, vyhláškami, metodickými pokyny, Režimem zacházení se sbírkou, podsbírkami a jednotlivými sbírkovými předměty, dalšími interními předpisy a Etickým kodexem ICOM.

Ke sbírkovým předmětům pořizují pracovníci odbornou dokumentaci písemnou a podle potřeby i obrazovou, případně zvukovou. Předměty jsou odborně zpracovávány a poznatky o nich jsou podkladem pro další výzkumnou činnost. Sbírkové předměty, odbornou dokumentaci k nim a informace získané jejich odborným zpracováním prezentuje Památník Terezín zejména prostřednictvím stálých expozic a krátkodobých výstav, jakož i vlastní publikační, vzdělávací a přednáškovou činností v České republice i v zahraničí. Využívá je i k podpoře dalších kulturně výchovných aktivit určených pro širší veřejnost.

Součástí sbírky jsou také tzv. sbírkové předměty s příběhem, jejichž vypovídací schopnost není velká, pokud se k nim nevážou příběhy (osudy autora, uživatele, dárce...). Pro optimální vypovídací schopnost sbírky jsou tyto příběhy zaznamenávány a uchovávány. V minulosti byla většinou s dárci (jednalo se obvykle přímo o bývalé vězně) sepsána vzpomínka a číslo vzpomínky bylo pak uvedeno v poznámce u evidenčního záznamu předmětu. Bohužel zpravidla u vzpomínky samotné není uveden seznam k ní se vztahujících inventárních čísel sbírkových předmětů.

Vzhledem k tomu, že jsme se stali úspěšnými žadateli o grant z nadace Claims Conference, chtěli bychom zakoupit kvalitní skener, který by nám umožnil naskenovat sbírku v nejvyšší možné kvalitě, a to včetně velkých sbírkových předmětů do formátu A2. Skeny by měly být přístupné badatelům v rámci webových stránek (pokud to umožňuje autorský zákon). Naším cílem je zjednodušit předávání informací o sbírkových předmětech veřejnosti prostřednictvím nového webového rozhraní. Následně bychom chtěli zahájit práce na spojení jmenného vyhledávače vězňů s databází předmětů vztahujících se k vězněným osobám. Digitalizace sbírkových předmětů bude i nadále probíhat na základě plánů tvorby digitální dokumentace, které předkládají obě oddělení každoročně.

V současnosti se snažíme u předmětů doplňovat informace o původním majiteli a jeho osudu. Vzhledem k tomu, že předměty již většinou nejsou získávány přímo od bývalých vězňů, ale od jejich potomků nebo osob, které předměty získaly nahodile, je velmi těžké dosáhnout propojení předmětů s životními osudy lidí, konkrétními situacemi apod. a zaznamenat je. Značná část těchto informací je nyní získávána z různých internetových zdrojů. Zkrácená verze osudu (příběh) je uváděna v poznámce u evidenčního záznamu. Celý osud (příběh) je zaznamenán samostatně v doprovodné dokumentaci k jednotlivým podsbírkám.

Velmi kladně je hodnoceno zpřístupnění sbírky Památníku Terezín badatelům i široké veřejnosti na jeho webových stránkách. Vedle jmenné databáze bývalých vězňů jsou badatelům k dispozici též informace o jednotlivých sbírkových předmětech, rozdělených do dvou podsbírek. V minulých letech byly nastaveny standardy pro digitalizaci a část předmětů je již

na internetových stránkách Památníku prezentována (jedná se o badatelsky a výstavně nejvíce využívané sbírkové předměty).

V posledních letech se podařilo především díky programu ISO zrekonstruovat některé stávající depozitáře a vystavět depozitáře nové. Postupně bude docházet k přesunu předem určených sbírkových předmětů. Samostatně bude uložen pomocný materiál.

Dokumentační oddělení bude třeba v následujícím období přesunout do jiných prostor. Přes veškeré snahy (vytipování prostor ve stávajících objektech, prohlídka dalších objektů v Terezíně) nebyly doposud nalezeny vhodné prostory, které by odpovídaly potřebám výše uvedeného oddělení. Uložení v současných prostorách jsou sbírkové předměty, pomocný materiál a knihovní fond ohroženy povodní. V následujících letech by měl vzniknout projekt, který by přesun řešil a vyčíslil náklady na vybudování nových depozitářů a kanceláří dokumentačního oddělení.

7. Inventarizace

V letech 2021-2025 bude probíhat inventarizace sbírkových předmětů v rozsahu, který zajistí, aby všechny předměty prošly revizí v průběhu desetiletého inventarizačního cyklu, který je pro Památník Terezín vzhledem k počtu předmětů ve sbírce závazný. Znamená to inventarizovat v průměru 1300 - 1600 inventárních čísel v každé podsбірce za jeden kalendářní rok podle časových možností.

8. Očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Hlavním cílem sbírkotvorné činnosti je soustavné koncepční rozšiřování sbírkového fondu a zvyšování vypovídací schopnosti sbírky.

Zhodnocení sbírky je dosahováno její postupnou komplexní textovou i obrazovou dokumentací, odborným zpracováním a publikováním dílčích závěrů, různými formami prezentace předmětů i výsledků odborné práce pro veřejnost. K tomu přistupuje využívání sbírkových předmětů a předmětů z pomocného materiálu v edukativních a výstavních programech Památníku Terezín.

Na základě inventarizací a systematického zkoumání jednotlivých sbírkových předmětů z hlediska úrovně jejich vypovídací hodnoty bude pokračovat navrhování na vyřazení sbírkových předmětů neúplných nebo výrazně duplicitních, popř. svou funkcí a zachovalostí neupotřebitelných, které nejsou pro sbírku přínosem.

Vypovídací schopnost sbírky je třeba zvyšovat také zlepšováním fyzického stavu sbírkových předmětů jejich konzervací a restaurováním.

9. Finanční náklady

V souvislosti se sbírkotvornou činností je nutno počítat s potřebou zajištění prostředků na nákup sbírkových předmětů. Předběžná výše finančních prostředků na jejich nákup je odhadována na 400.000,- Kč za kalendářní rok. V současné finanční situaci je pravděpodobné, že této částky bude dosaženo až v roce 2025. Pro rok 2021 je výchozí částkou přibližně 150.000,- Kč. I přesto je nutno počítat také s neočekávanými výdaji na nákup předmětů, jejichž akvizice bude pro Památník Terežín přínosná a hrozilo by nebezpečí z prodlení.

Na základě výsledků inventarizací a žádostí o zápůjčky budou externě konzervovány a restaurovány předměty v částce přibližně 450.000,- Kč za kalendářní rok. Stejně jako v případě nákupů bude této částky dosaženo asi až v roce 2025. Pro rok 2021 je předběžně určena částka ve výši 200.000,- Kč. Soustavná konzervátorská a restaurátorská péče (náklady na potřebný materiál) interních restaurátorů vyžaduje dále asi 100.000,- Kč ročně.

Zatím není známo, kdy a do jakých prostor bude přestěhováno dokumentační oddělení a jeho depozitáře, a proto nelze odhadnout s tím spojené finanční náklady.

10. Závěrečná ustanovení

Vedoucí zaměstnanci Památníku Terežín jsou povinni se s touto koncepcí seznámit a ti zaměstnanci, kteří pracují se sbírkovými předměty, jsou povinni se jí řídit.

Koncepce sbírkotvorné činnosti Památníku Terežín na léta 2021-2025 se vydává na základě příkazu ředitele č. 1/2021 a je platná od 1. 3. 2021.

V Terežíně, 15. 2. 2021

PhDr. Jan Roubínek
ředitel

